

Kemény kézzel?

Mátyás király áruhában érte tetten az igazságot. A riporter beöltözik segédmunkásnak, s megpróbál végére járni az építőiparban oly sokat hangoztatott munkaerőhiánynak. Ahol legnagyobb a gond, ott „próbál szerencsét”: Bráilán az év első két hónapjában — munkaerőhiány címén — egyetlen lakást sem adtak át a megrendelőknék. A szükséges — vagy inkább tervezett — munkaerő-létszám-nak közel egyötöde, mintegy 900 ember hiányzott januárban annál az építő-sze-relő vállalatnál is, ahol a SCINTEIA riportere, Florin Ciobănescu „új munkavál-lalóként” jelentkezett (Scinteia, 1980. 72., 75., 76., 78., 79., 81.).

A munkavállalás viszontagságai már a kapuban kezdődnek. A riporter — újságírói beidegződés! — a főbejáraton át véli a legrövidebbnek a „munkához” vezető utat. A portásfülkében ülő hölgy szeme sarkából végigméri, majd köszö-nés nélkül hátat fordít neki. Véget nem érő telefonbeszélgetést folytat — zavar-talanul. Csak akkor csattan fel a hangja, amikor az „új munkavállaló” megunja a várakozást, s felfelé indul a lépcsőn. A riporter „hé, maga ott”-minőségében megtudja, hogy akit nem a főnök hívatott, annak itt nincs keresnivalója. Ajtót mu-tatnak neki (nem azt, amelyiken bejött, hanem a hátsó bejáratot), s felvilágosít-ják: ne fárassza magát hiába, holnap sem lesz felvétel. Talán egy hét múlva...

Ahhoz, hogy egyáltalán bejusson a vállalathoz, a riporter kénytelen átmene-tileg lemondani „munkaruhás inkognitójáról”, s a portásnál magasabb rangú párt-fogót keresni. A kapusfülke gazdája ezúttal igen készségesnek mutatkozik: sze-mélyesen kalauzolja az „elvtársat” az igazgatóhoz. Az igazgató meghallgatja a „kérelmezőt”, és diszkrét támogatást ígér. A felvétel azonban bonyolult ügyintézési szabályoknak van alávetve. A riporter kérvényt ír, az igazgató ezt ott helyben láttamozza, majd telefonon „beajánlja” pártfogoltját a személyzeti osztály főnöké-nek. A riporter ezután „visszavedlik” segédmunkássá, s a korábbiakból okulva most már a hátsó kaput választja a „bonyolult ügyintézés” első stációjául. Ezúttal minden együtt van a „szerencséhez”: kérvény, aláírás, a személyzeti főnök jóaka-rata. A portásfülke ezzel együtt hajthatatlan. A riporter egy óra ácsorgás után megpróbál magas pártfogójára hivatkozni. Ezzel kellett volna kezdenie, végre meg-indulhat a lépcsőn fölfelé. S eltűnődhet azok esélyein, akiknek nincs módjuk egye-nesen az igazgatói irodából „rajtolni”. Fél óra múlva kezében a 08296. számú szol-gálati igazolvány — pecséttel, aláírással.

A 4. számú építőtelep irodáján, ahová a riportert irányították, tapasztalnia kell: a tisztviselők levegőnek tekintik az „új munkavállalót”. Visszaköszönni itt sem szokás. Akihez először fordul, szó nélkül elveszi tőle az igazolványt, forgatja előre, forgatja hátra, végül tetőtől talpig végigméri az igazolványhoz tartozó „kun-csaftot”. Az így lekáderezett „melós” ezután „nézze csak meg, nea Fane, mi van ezzel” alapon a „főnök” elé kerül (itt az a főnök, aki a normákat rendezi). A „főnök” anélkül, hogy egy pillantást vetne emberére (vagy legalább az eleje telt igazolványra), begyakorlott mozdulattal odafirkantja: „Nincs szükségünk vándor-madarakra!”

Az ügyintézés lerövidítésének helyi megoldásaiban járatlan „munkavállaló” újra a személyzeti osztályon köt ki. Kiderül, hogy a „beajánlások” mechaniz-musa valahol elakadt, az igazolványon nem szokták a protektor nevét külön fel-tüntetni. A személyzeti főnök utasítja a titkárnőjét, kerítse elő telefonon a 4. számú építőtelepet.

Az építőtelep irodája közben falatozóvá alakult át. Begyűltek a csoportvezetők is. A büfévé kinevezett irodaasztalon kiterített sült hal, kézről kézre jár az asztal alól előkerült üveg. A „főnök” azonban hiába kapacitálja a csoportvezetőket, az új embert senki sem akarja befogadni. A riporter viszont lassanként megérti, mire megy ki a játék. És azt is, hogy nem babra megy itt a játék.

A reggeltől délig elhúzódó, végül a kávézás szertartásával záruló büféprog-ram beavatja a sorsára hagyott „munkavállalót” a „munkaszervezés” rejtjelmeibe.

Megismeri a „górékát“ (a csoportvezetőket), és megérti: a „munkaerő-toborzás“ legfontosabb láncszeme — az alku. Nem egy bürokratikus hivatal packázik itt vele, csak a „helyi szokásokra“ figyelmeztetik: az eltanácsolás is beletartozik a játékszabályokba. Az „új embernek“ éreznie kell, kegyet gyakorolnak vele, ha felveszik. Kedveznek neki, mert keresethez juttatják. A jóakaratot pedig viszonzni kell. Minden elutasítás újabb felszólítás — az egyezsége. A riportert úgy tesz, mint aki nem érti az üzenetet. A „fönök“ ezért leveleszi róla a kezét, s a legrosszszabbul kereső csoporthoz osztják be.

A „góre“ sem szivbajos. Viszont nevével nevezi a dolgokat. Ő nem ért a rafináltabb játékszabályokhoz, kerekén megmondja: „minden ezresből százat kell letejelni!“ Ennyi a taksa. De nála egy „kezdő“ ezernyolcnál nem keres meg többet. Vannak „jobb górék“, akiknél kijön a kétezer. Csakhogy azok „vonatjegyyel a zsebükben“ tárgyalnak a „normafönökkel“. Ha nem kapnak eleget, máris veszik a kalapjukat. És viszik magukkal az embereiket. De ezt csak az teheti meg, aki nincs családdhoz, házhoz kötve. Aki „ideragadt“, az jobb, ha meghúzza magát.

Ha az „új ember“ szegénylős, a „góre“ készségesen elvonul vele. Kulcsa van az egyik átadott tömbház egyik földszinti helyiségéhez. A riportert megtanulja az összekacsintás technikáját. Ha az „új ember“ még ebből sem ért, akkor rövid úton visszaküldik oda, ahonnan jött. Kezében cédulával, melyen ez áll: „Nem felel meg a munkavédelmi előírásoknak.“ Ami azt jelenti, hogy „használatatlan“. A riportert hamarosan megtudja, hogy csak a „balekek“ sorsában osztozott. Aki „okos“, az mindjárt a „fönökkel“ egyezkedik: fölveszi az előleget, leadja belőle a sápot, aztán bottal üthetik a nyomát. A „nea Fane“ emberei mind „okosak“. Ők nem számítanak vándormadaraknak. De vannak még ennél is „okosabbak“. Az „ászok“ — a riportert maga is meggyőződhetett róla — azok, akik nem malterhordásra, hanem sportolónak jelentkeztek.

A riportert ezután elmegy „megfelelni a munkavédelmi előírásoknak“. A felkészítő pont egy órát vesz igénybe. Amiből 55 perc a „megvárakoztatási idő“, 5 perc az irka-firka. Úrlap, iktatószám, aláírások, pecsét. Kölcsönös jókívánságok. A vállalat ezzel mentesítette magát mindenfajta felelősség alól. A munkavállaló pedig, zsebében a munkavédelmi lapjával, most már nyugodtan kitörheti a nyakát. Aláírta, hogy felkészítették.

A riportert ezután már semmi sem választhatja el „szerencséjétől“. Még egyszer működésbe hozza a személyi kapcsolatokat mechanizmusait, s a csoportvezetőnek végül engednie kell: befogadják. A szakképzetlen munkára való jelentkezés első sikertelen kísérlete után a negyedik napon végre „munkába állhat“. Oda-teszik egy géphez, tanulja meg a kezelését. A habarcszpumpa működik, de nincs mit az emeletre szivattyúzni vele. Reggel héttől fél tízig — malter híján — kong a telep. Irány a kocsmá. De nem mindenkinek. A dörzsöltebbek már reggel beszerrezték az italt, s helyben, valamelyik rejtkehelyen fogyasztják el. Mire megjön a malter, nincs ki lerakja. S főleg — nincs mivel. A riportert felvilágosítják, itt nem szoktak szerszámot vételezni. „Ami a kezed ügyébe akad, az a tied.“ Az építőtelepen töltött négy nap mérlege: a „szerzemények“ listáján egy lapát, két talicska (azért kettő, mert az első két lépés után felmondta a szolgálatot), egy habarcsátdobó rosta, egy védősisak és egyéb hasznos holmik szerepelnek. Az eltűnt holmik listáján többnyire ugyanazok a tételek. Akinek eltűnik valamije, nem csinál botrányt, „szerez“ másikat. Mindig van miből „pótolni“.

A riportert megismerkedik az építőtelepen honos munkamódszerekkel. A habarcsot szivattyú helyett — és üzemképes talicska híján — vödörrel hordják. A vizet emelőgépek helyett — és emelőcsiga híján — kézzel húzzák fel az emeletre. Vízcsap nincs. Ha napokig nem esik az eső, kiszáradnak a pocsoltyák. A harmadik utcáig kell elmenni, amíg az ember egy valamirevaló tócsára akad. A riportert megtanulja, hogy egy vödör úrtartalma pontosan 15 meritókanál úrtartalmával egyenlő. És azt is, hogy ahol „rostával merik a vizet“, ott a munkatermelékenységről beszélni nem több, mint hangzatos szólam.

A riportert végül két kőműves megszanja, s ha már úgyis hordja valaki a maltert, beállnak talapatot vakolni. A falra frissen felhordott vakolat még meg sem kötött, máris hullni kezd. Mikor a mester nem állja meg, hogy szóvá ne tegye a dolgot, kapásból visszafógnak neki: „elég ennek addig tartani, míg a melős zsebében a fizetés.“ Az pedig — az építőtelepen elfogyasztott ital mennyiségével mérve — nem tart néhány napnál tovább. A mester tehát süketnek teteti magát, s megy a dolgára. A riportert viszont nyomába szegődik két emberének: ők, ha könnyebb végén fogják is meg a munkát, de megfogják. Honnan bennük a viszonylagos jóérzés? Az idősebbik, Ilie, azelőtt sofőr volt, majd beállt matróznak. A kőműveséget házasság után, az asszony kérésére tanulta ki, muszájból. Ő vezeti majd be a riportert a „csubukolás“ (fusizás) szakmai titkaiba. A fiata-

labbaik, Radu, rendes, készséges fiú. Fizetését utolsó lejig hazaadja a szüleinek, mármint azt, ami az italozás után marad belőle. Ő a „kifutófiú” a csoportban: ha elfogy az ital, őt szalasztják napjában többször is a közeli üzletközpontba. Ő vezeti be a riportert a melősvilágban nélkülözhetetlen kocsmakultúrába.

Ébédészünetkor derül ki, hogy nincs hol enni. A vállalat legközelebbi étkezdeje olyan messze van, hogy e célra szóba sem jöhet. Aki mégis rászorul, annak nem futja az óras ebédidőből. A „kantin” mocskos. Az ételt egyetlen ablakon át „szolgálgják föl”. A „főlszolgálas” itt abból áll, hogy az ember kezébe nyomják a két tányért: egyikben a forró leves, a másikban a még forróbb pörkölt. A riportert kiszámítja, hogy az „önkiszolgálás” műveleteire fejenként 15 másodpercet engedélyezve, az ebédészünet hivatalos ideje alatt a munkásoknak közel a fele sem lakna jól. A kézműsásra szolgáló öt csapból három nem működik. A pohár — ismeretlen leltári tárgy. Ha valaki az étel minőségére panaszodik, amelyből mindig kispórolnak valamit, a személyzet áll az erdő felől: „Akinek nem tetszik, az menjen a vendéglőbe.”

Aradi József

AZ ELŐRE NEM LÁTOTT ÚJRAÉRTEKELESE (Rinascita, 1980. 12.)

Március elején Rómában háromnapos vitát rendezett a Goethe-Institut Heidegger filozófiájáról. A *Rinascita* ez alkalomból interjújt készített Hans Georg Gadamerrel, Heidegger egyik legnevesebb tanítványával, aki nálunk kevésbé ismert filozófusokkal együtt (Pöggeler, Vattimo, Severino és mások) szólalt fel Rómában. A heideggeri gondolkodással kapcsolatban felvetett számtalan kérdés közül az interjúhoz mellékelte bevezetőjében Massimo De Angelis kettőnek tulajdonít rendkívüli jelentőséget: az egyik az idő értelmezhetőségének, elgondolhatóságának kérdése, a másik az ontológiai reflexió megújításának lehetősége.

Az időt Gadamer a történelem értelmeként fogja fel, s ennek megismerhetőségét határozottan állítja. A történelem megismerhetősége, elgondolhatósága azonban szerinte kizárólag a megtörtént és történi dolgokra vonatkozik, és semmi esetre sem arra, ami a jövőben fog megtörténni. De Angelis ezért a „nyíltan és radikálisan nihilisztikus” megfogalmazások felé hajlónak mondja Gadamert, akárcsak a fent említett olasz filozófusokat, Severinót meg Vattimót. Severino előadásában örülségnak és erőszaknak nevezi a Nyugat sorsát, mint-hogy nélkülözi az igazságot; a történelemben Severino a szabadság és az „új” abszolút hiányát feltételezi. Vattimo ellenkezőleg, az „igazság” hiányában az abszolút szabadság garanciáját látja, mely épp korlátlanúsága miatt nem más, mint az akarat pusztja kiterjeszkedése. A „közös érdek és a haladás terminusaiban kifejeződő gondolkodásról” — Vattimo következtetése szerint — szó sem lehet.

„A filozófia iránti érdeklődés határozottan összefügg a társadalmaink fejlő-

désében eddig fontos szerepet játszó történetfilozófia válságával” — írja De Angelis a valóságértelmezésekben újra felmerülő ontológiai reflexió igényéről. Ugyanakkor elégtelennek tartja azokat a kísérleteket is, amelyek „e filozófiák horizontját kizárólag a tudományok révén próbálták túllépni”.

„A történelmet illetően — mondja az interjúban — Jakob Burckhardt szép szavaira kell emlékeznünk: a történelem nem értetheti meg velünk a közvetlen jövőt, de örök időkre bölcsékké tehet. Ezért mondjuk, hogy az a filozófia, amely meg akarja határozni a történelem értelmét, és így tudomásunkra hozni az irányát, nem emberi: túllép az emberi képességeken. Ezt a transzcendenszt próbálták megvalósítani a görögök a kozmológiáikkal és Hegel a világtörténelmével. Időben a két kísérlet közé esik a keresztény történelemfilozófia, a történelemnek mint az üdvözülés, illetve elkárhozás történetének a felfogása. En ezzel szemben azt állítom: sajátosan emberi vonásunk, hogy *nem* ismerjük saját jövőnket, mégis képességeinkhez mérten cselekszünk a jövő érdekében, amelyben reménykedünk. A történetiségről való elmélkedésnek tehát nem egyfajta történetfilozófia megalkotása a célja, hanem elsősorban annak a feltárása, hogy a hagyományokat, amelyek közepette léteznünk, nem kell hogy eltaszítsák az építmények.” Gadamer építménynek nevezi „az ideológia minden formáját”, a történelem bármilyen „elméleti megkonstruálását”, beleértve a hegeli koncepciót is a történelemtől mint a szabadság történetéről. (Az egyén szabadságának hegeli ideáljával szemben Gadamernek különben kételyei vannak, hisz szerinte a XIX. században mindenki számára meghatározott szabadság „egyre inkább a szabadság hiányához vezet mindenki számára”.)

A továbbiakban Gadamer vizsgálatának nevezte ama elképzelést, amely a

bürokráciában, a társadalom számítógépes szabályozásában látja a világ egyetlen perspektíváját, és olyan gyakorlati feltételek szükségességét hangsúlyozza, „amelyek által az emberiség talán újra meg fogja tanulni értékelni az erkölcsi és társadalmi vonatkozásokat, az előre nem látott, a be nem tervezett tényleges összetevőit”.

Gadamer hangsúlyozza, hogy minden esetben a dialógusból kell kiindulnunk, hiszen ez az a perspektíva, amely „korunk legfontosabb feladata az egész világon, az egyetlen, amely az együttélést biztosíthatja számunkra. „Meg kell értenünk — folytatja —, hogy valamennyien bizonyos feltételeknek vagyunk alávetve, és egyikünk sincs birtokában az abszolút bölcsességek.”

Vattimo és Severino előadásainak kapcsán De Angelis felteszi a kérdést Gadamernek: hogyan értékeli „a nihilizmus kihívását”, és mit tart ennek veszélyeiről? Gadamer válasza: „Gondolkodni sohasem olyan veszélyes, mint nem gondolkodni.” Ha Severino és Vattimo filozófiája bizonyos szempontból egyoldalúnak tűnik is, ez az egyoldalúság nem jelenthet igazi veszélyt. „Azt mondhatnám — folytatja Gadamer —, hogy ezen túl kell tennünk magunkat. A szellemi konfrontációk terén semmitől sem kell jobban félnünk, mint a konformizmustól és az unalomtól.”

A történelmi tapasztalatok újraértelmezésének elméleti lehetőségeit Gadamer Arisztotelész gyakorlati filozófiájához köti. „Arisztotelész tudta, hogy a gyakorlati kérdésekről való elmélkedés nem egyfajta valóságtól elrugaszkodott elméletgyártás, hanem a társadalmi életben való részvétel folyamánya és célja maguknak a társadalmi orientációknak megvilágítása. Azt hiszem — mondja Gadamer —, hogy humanista hagyományunkat elnyomja a tudománynak egy hamis értelmezése, amit az arisztotelészi gyakorlati filozófia felújításával kellene helyettesíteni. A retorikával [...], hiszen a retorika nem egy szofisztikus műfaj, hanem magának a kommunikációnak a formája.”

H. I.

A KUTATÁS, A TÁJÉKOZÓDÁS SZOLGÁLATÁBAN (Hungarológiai Értesítő, 1979.)

Új folyóirat indult útjára: a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság évente megjelenő értesítője három tudományág — a magyar nyelvtudomány, irodalomtudomány és néprajz — területén folyó kutatómunkát kívánja tükrözni, a szak-könyvek tárgyszerű ismertetésével, bib-

liográfiák közlésével és a tudományos munka látványosabb oldalainak (konferenciáknak, az egyes műhelyekben készülő összefoglalásoknak, szakkutatásoknak) a krónikájával. Az alapvető fontosságú kiadvány jellegéhez méltó, visszafogottságában tartásos bevezető eloszlát bármiféle gyanút vagy kételyt, ami magát a tárgyat, illetve annak megnevezését sokáig körülvette, s a romanisztika, germanisztika mintájára értelmezi a hungarisztikát. („A hungarológiát, hungarisztikát vagy magyarságtudományt — eltérően a két háború közötti sorstudományi értelmezéstől — az ún. »filológiai« tudományok, a magyar nyelvészet, irodalomtörténet, néprajz gyűjtőfogalmának tekintjük, amely érintkezik a történettudománnyal, művelődéstörténettel és más művészeti tudományokkal is.”)

A Béládi Miklós (felelős szerkesztő) és Jankovics József (szerkesztő) irányításával készült, sok neves kutató és publicista, kritikus áldozatkész közreműködésével napvilágot látott első szám igazolja a várakozást: valóban nagy területet átfogó, mind időben, mind térben, kutatási tárgyban és módszerben szerteágazó anyagot sikerült a *Hungarológiai Értesítő*nek az olvasók, főképpen a szakemberek elé tárnia, noha „csupán” egy év (1977) bemutatására vállalkozott. Jelzéseként, az irodalomtörténeti recenziós áttekintésből, emeljük ki néhány érdekes címet: *Bibliografie československé hungaristiky za léta 1972—1974.* (Brno); Fáj Attila: *A Jónás-téma a világirodalomban* (Róma); *Mały Słownik Pisarzy Wegierskich* (Varsó); *Modern Hungarian Poetry* (Budapest—New York); Cs. Szabó László: *Két tükör közt* (Bázel). Találunk ismertetést az *50 éves a Korunk* című tanulmánykötetről is (a Petőfi Irodalmi Múzeum hasznos sorozatában jelent meg, Budapesten), valamint Dávid Gyula—Marosi Péter—Szász János tankönyvéről, *A romániai magyar irodalom történetéről* és a bukaresti Politikai Könyvkiadónál megjelent, *A Vásárhelyi Találkozó* című tallózó könyvecskéről (Turzai Mária a szerzője — nem Turza, ahogy a recenzióban olvasható).

Az összefoglalásból nem maradt ki a zenetörténet sem, sőt itt — helyesen — az irodalmi tárgyú (vonatkozású) hanglemek ismertetésének is jutott tér. Érdemes lesz a jövőben az Electrecord kiadványaira is figyelni. Akárcsak — általánosabb érvennyel mondjuk — a filozófiai és művészettörténeti könyvekre, hiszen itt ugyancsak sok az érintkezési pont a tárgyként megjelölt területekkel.

K. L.